

УДК 330.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-47>**Андрухович Д.Р.**аспірант кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет
ORCID: <http://orcid.org/0009-0004-6338-968X>**Лазебник Л.Л.**доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування,
Державний податковий університет**Andrukhovych Dana, Lazebnyk Larysa**
State Tax University

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТА СФЕРА ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто проблеми і можливості надання державної допомоги у цифровому секторі. Це є особливо актуальним для України під час дії воєнного стану та під час післявоєнної відбудови. Трансформаційні можливості цифрових технологій зумовлюють пріоритетність цифровізації для стимулювання соціального та економічного розвитку. Це передбачає значні інвестиції, необхідність вирішення правових питань і вимагає постійної адаптації до конкретних умов кожної країни. Проаналізовано регламентування надання державної допомоги у цифрову сферу регламентом комісії ЄС, зокрема статті, що регламентують надання державної допомоги на інновації. В статті підкреслено той факт, що на особливу увагу у сфері розвитку цифрових інструментів державної підтримки суб'єктів підприємництва заслуговує цифровий портал Дія.

Ключові слова: державна допомога, суб'єкти підприємницької діяльності, цифрова трансформація, воєнний стан, ІТ галузь.

DIGITALISATION AS A TOOL AND AREA OF STATE AID TO BUSINESS ENTITIES IN UKRAINE

The article considers that the issue of state assistance in the digital sector is quite new, and especially relevant for Ukraine during the martial law and during the post-war reconstruction of the country. Understanding the possibilities of digital technology and the risks of being left behind in the race for digital transformation, governments around the world are increasingly putting digital transformation front and centre of their policy agenda to stimulate social development and economic prosperity. This involves significant investment, the need to address legal issues, and requires constant adaptation to the specific conditions of each country. The provision of state assistance in the digital sphere is regulated by the regulations of the EU Commission, in particular the articles regulating the provision of state assistance for innovations. It is noted that the digital portal Diya deserves special attention in the field of development of digital tools of state support for business entities. State assistance in the digital sector is focused on achieving long-term goals for the security of digital infrastructure, digital business transformation and digitalization of public services based on the widespread introduction of digital technologies. The success of digital transformation depends on the coordination of efforts of the state and entrepreneurs to expand the implementation of e-services and the transition to inclusive electronic interaction between state supervision and control bodies and business. The impact of the war proved to be an extremely powerful stimulus to the digitalization of Ukraine. The IT industry has become the only one that in 2022 showed positive growth rates, although its development indicators were much worse than expected (the increase was only 6% against the expected 40%). According to the NBU, in 2022 The IT industry provided foreign exchange earnings to the Ukrainian economy in the amount of \$7.34 billion. The volume of exports increased by \$400 million compared to pre-war 2021, an increase of 5.8%; the number of IT specialists in Ukraine has reached a record high of 300 thousand people.

Keywords: state aid, business entities, digital transformation, martial law, IT industry.

JEL classification: E60, L51, H10

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 та війна надали додаткових стимулів поширенню цифровізації. Якщо порівнювати поширеність і доступність цифрових сервісів в Україні та ЄС у період війни, то можна стверджувати, що враховуючи воєнні ризики економічного розвитку і розрив у рівні розвитку державних інститутів Україна демонструє непоганий рівень цифрового розвитку. Зважаючи, що в умовах обмеженості ресурсів зусилля держави мають спрямовуватися на найбільш перспективні напрями, то підтримка процесів цифровізації має бути важливим напрямом розвитку державної допомоги.

У період воєнного стану в Україні потреба в цифрових послугах ще більше загострилася, а доступ до них став необхідною умовою збереження керованості діяльності суб'єктів господарювання та спрощення низки регуляторних процедур. Як зазначається на сайті Мінцифри, «Мільйони людей, від обласних центрів до невеличких селищ, можуть користуватись онлайн-сервісами. Це – колосальне заощадження часу та коштів і для людей, і для держави» [1]. Цифрові технології дозволяють знижувати виробничі витрати і вартість комерційних операцій, підвищувати ефективність і скорочувати терміни виробництва товарів, підвищу-

Таблиця 1

Початкові інвестиції у цифровому секторі

Початкові інвестиції	Приклад
Новий заклад	Створення веб-магазину (попередньої діяльності немає)
Розширення потужностей	Купівля іншого сервера для надання додаткових послуг
Фундаментальні зміни	Перетворення зі звичайного магазину на веб-магазин
Диверсифікація	Магазин відкриває веб-магазин, але зберігає початкову діяльність

Джерело: [5]

вати якість і оперативність надання послуг, у т.ч. державних, впроваджувати нові технології і технологічні процеси, надають нові можливості рядовим громадянам у доступі до сервісів, отриманні освіти і проведенні дозвілля [2, с. 205].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державної підтримки процесів цифровізації, а саме особливостей застосування правил державної допомоги пріоритетних галузей, IT-бізнесу, цифрового підприємництва, штучного інтелекту та базових цифрових навичок громадян досліджуються вітчизняними вченими, а саме: основні засади цифровізації економіки України досліджені Данніковим О. [9] та Січкаренком К. [9], проблеми застосування можливостей цифрового соціального капіталу на підприємствах мають місце у наукових роботах Лазебник Л. [24], цифрова трансформація економіки є сферою наукових інтересів Пищуліної О. [2] та інші.

Незважаючи на велику увагу до процесів цифровізації та вивченню ефективних засобів державного впливу на неї, недостатньо дослідженою лишається роль цифровізації як форми державної допомоги в системі державного регулювання.

Мета статті. Проаналізувати особливості процесу цифровізації як інструменту та, водночас, сфери надання державної допомоги.

Виклад основних результатів дослідження. Роль держави у розвитку цифровізації і підтримці суб'єктів господарювання на шляху структурних цифрових трансформацій надзвичайно велика. У період 2015–2018 рр. багатьма країнами були прийняті національні програми переходу до цифрової економіки. За даними UNCTAD (*United nations conference on trade and development*), у 2012–2017 рр. [3] у різних країнах світу були розроблені 102 цифрові стратегії: 30 з них стосуються розвитку інфраструктури, шість – стимулювання цифрового бізнесу, 61 охоплює обидва ці найважливіші напрями [4]. Станом на 2015 р. програми з розвитку цифрової економіки були затверджені у 15 країнах, у т.ч.: Німеччині, Китаї, Японії, Бразилії, США, Великій Британії, Естонії, Нідерландах, Ірландії, Швеції, Сінгапурі, Філіппінах, Малайзії, ЄС.

Надання державної допомоги у цифрову сферу регулюється регламентом комісії ЄС [5], зокрема статтями, що регламентують надання державної допомоги на інновації. Наприклад, стаття 14 GBER визначає порядок надання регіональної інвестиційної державної допомоги для хмарної та периферійної інфраструктури (потенційно в поєднанні з інвестиціями в проміжне програмне забезпечення або хмарні та периферійні послуги), якщо це початкова інвестиція (на користь нової економічної діяльності у відповідній області. див. табл. 1).

Державна допомога на початкові інвестиції регламентує Стаття 22 GBER – Допомога малим підприємствам, які розпочинають свою діяльність. Умови її отримання наступні: підприємства бенефіціари не мають бути зареєстровані протягом п'яти років після реєстрації та відповідати таким умовам: (а) вони не перейняли діяльність іншого підприємства; (б) вони ще не розподілили прибуток; (с) вони не були утворені шляхом злиття. Максимальна сума допомоги залежить від типу інструментів.

Окрема стаття 28 GBER регламентує державну допомогу для МСП на консультативні та допоміжні послуги з інновацій. За замовчуванням може бути надана допомога в розмірі до 50% допустимих витрат МСП або може бути збільшена до 100% допустимих витрат, якщо загальна сума державної допомоги для витрат на використання інноваційних консультативних та допоміжних послуг, не перевищує 200 000 євро на бенефіціара протягом будь-якого трирічного періоду.

Щодо цифровізації внутрішніх процесів підприємств (закупівель, фінансів, кібербезпеки) то для цих випадків конкретної категорії державної допомоги не передбачено, тож застосовуються статті:

- Стаття 18 GBER – Допомога для надання консультативній МСП,
- Стаття 29 GBER – організаційні інновації; Обсяг De minimis не встановлено, коли сума не надто велика;
- Статтею 38 та 39 – Інвестиційна допомога для заходів енергоефективності – регламентує інвестиції в цифровізацію будівництва, зокрема для підвищення його інтелектуальної готовності;
- Стаття 56 – Умови надання допомоги, пов'язаної з фінансовими продуктами, що підтримуються Фондом InvestEU, а саме «Допомога на дослідження, розробки, інновації та цифровізацію для МСП [6].

Слід відзначити, що на початкових етапах розвитку цифровізація економіки в Україні суттєво відрізнялася від світових тенденцій. До війни в Україні цифровізація стосувалася винятково створення нових видів сервісів, що базуються на зборі та аналізі даних з різних фізичних об'єктів (будівель і споруд, транспортних засобів, промислового устаткування тощо). При цьому зміни технологій організації, виробництва, збуту та експлуатації фізичних об'єктів, що закладено в концепцію Індустрії 4.0, не відбувалося [2, с. 117]. за експертними оцінками РвС [7] в Україні існували переважно квазі-продуктові компанії, коли штаб-квартира компанії та ринок збуту знаходиться за кордоном, але все виробництво – в Україні.

Серед обмежень на шляху цифрової трансформації України фахівці відзначали наступні: брак власних коштів та інвестиційних ресурсів; високу вартість проєктів із застосування цифрових технологій; нестачу можливостей для кооперування з іншими підприємствами та науковими організаціями [2]. Велику роль у гальмуванні процесів цифровізації відігравав людський фактор, а саме: дефіцит кваліфікованих фахівців,

що впроваджують та обслуговують цифрові технології, низька цифрова культура і технологічна некомпетентність користувачів, різний рівень цифрових знань окремих поколінь, небажання співробітників змінювати звичні форми роботи і вчитися новому.

В довоєнний період Україна була не готова до впровадження технологій Індустрії 4.0. Протягом 2016 – 2021 рр. частка інформації та телекомунікацій у ВВП була на рівні 3,37 – 3,94%, професійної, наукової та технічної діяльності – 2,49 – 2,62%. Найбільша частка в структурі ВВП належала переробній промисловості (26,9 та 23,2%), сільському господарству (12,1 та 11,9%) та торгівлі (11,9 та 12,4%). В структурі експорту частка високотехнологічної продукції також була на рівні лише 2%. І зросла до 8,5% під час війни лише за рахунок падіння експорту інших товарних груп, насамперед, чорних металів [8].

За даними Держкомстату, у 2020 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалося лише 14,94% підприємств. У розвинутих країнах частка інноваційно активних підприємств є у 4–5 разів вищою і становить 50–60% загальної кількості підприємств. Частка інноваційно активних підприємств у середньому в ЄС складає 51%. Найвищий рівень у Бельгії – 68%, Португалії – 67%, Фінляндії – 65%, Німеччині – 64%, Люксембурзі – 64%. Найнижчий у Румунії – 10% та Польщі – 22% [9]. В Україні лише 3,9% підприємств витрачали кошти на науково-дослідні розробки (внутрішні та зовнішні). Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції впала з 9,4 до 1,9% протягом 2000–2020 рр. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), у 2021 році в Україні зареєстрували 1706 патентних заявок, тоді як середнє значення в країнах Європи – 12680, а Східної Європи – 4010 [10]. За період 1990–2020 рр наукоємність ВВП в Україні скоротилася практично у 3 рази і складає менше 1%. В Україні рівень витрат підприємств на розробку нових технологій і продуктів та стан інвестування в інновації є незадовільним в порівнянні зі світовими лідерами і з точки зору забезпечення прискореного розвитку країни.

Причини цього – незначне фінансування наукових досліджень, неефективна організація наукової сфери, а також проблеми із захистом інтелектуальної власності, низький рівень патентної активності України [11].

Вплив війни виявився надзвичайно потужним стимулом до цифровізації України. ІТ галузь стала єдиною, що у 2022 р. показала позитивні темпи приросту, хоча показники її розвитку виявилися набагато гірші, ніж очікувалось (приріст склав лише 6% проти очікуваних 40%). За даними НБУ, у 2022 р. ІТ-індустрія забезпечила валютні надходження до української економіки на суму 7,34 млрд дол. США. Обсяг експорту збільшився на 400 млн дол. США у порівнянні з довоєнним 2021 р., приріст склав 5,8%; кількість ІТ-фахівців в Україні сягнула рекордної позначки у 300 тис. осіб [12]. У 2023 р. Україна посіла вже 49-те місце у світі за рівнем розвитку інновацій і має потенціал увійти до першої десятки рейтингу [13].

Таким чином, з початку повномасштабного втогнення українська ІТ-галузь стала однією з найстабільніших сфер економіки; це єдина галузь, обсяг експорту якої виріс у 2022 році [14]. Загалом минулоріч ІТ-сфера

забезпечила надходження до економіки України у розмірі 7,35 млрд. доларів [15] або 4,5% ВВП.

У 2023 р. кількість компаній та підприємств в Україні, що надають цифрові послуги, становила близько 8,2 тисяч [15], причому 5 тисяч із них шукають нових працівників, а близько 1,5 тис компаній – це технологічні стартапи. За даними DOU, станом на кінець лютого 2023 року у сфері ІТ працювали 271 699 ФОПів, що становить 13,6% від всіх активних ФОПів на той період [16] (хоча деякі ФОПи фактично можуть бути найманими працівниками, це значна частка).

Щодо державної допомоги на цілі цифрової трансформації підприємств, то особливості її надання обумовлені специфікою процесів перетворення інформації з аналогової в цифрову форму, а саме: хмарні обчислення, які надають організації швидший доступ до свого програмного забезпечення, нових функціональних можливостей і оновлень, а також зберігання даних з будь-якого місця та в будь-який час; мобільні платформи, які дозволяють працювати будь-де та будь-коли; машинне навчання та штучний інтелект, які, підживлюючись комплексними програмами даних, надають організаціям інформацію для швидшого та точнішого прийняття рішень щодо продажів, маркетингу, розробки продуктів та інших стратегічних сфер; автоматизація управління, наприклад, чат-боти.

На особливу увагу у сфері розвитку цифрових інструментів державної підтримки суб'єктів підприємництва заслуговує цифровий портал Дія, що в умовах війни перетворилася на невід'ємний інструмент державного регулювання підприємницької діяльності і засіб фінансування та надання державної допомоги суб'єктам господарювання. Так у 2022 р було надано 3600 консультацій через портал Дія.Бізнес; 14 200 консультацій у Віртуальному центрі Дія.Бізнес; 92,3% підприємців скористалися безоплатними консультаціями; 1,2 млн євро грантів отримали 300 мікро-й малих підприємств; 330 фінансових програм оцифрували для підтримки українського бізнесу [17]. Завдяки Дії прискореними темпами відбувається дерегуляція та поліпшення умов підприємницької діяльності [18].

Крім суттєвого спрощення процедур реєстрації та звітування підприємців завдяки проекту «Дія.Бізнес» державне підприємство «Прозорро.Продажі» запустило платформу цифрової взаємодії для безоплатної державної підтримки релокації бізнесу – *relocate.prozorro.sale*. – як ІТ-систему для подавання заявок підприємствами, що потребують переміщення, та компаніями, які готові надати приміщення або інші активи [19]. Компаніям-учасникам допомагають з логістикою, пошуком нових виробничих приміщень і розселенням працівників [20].

Також у категорії «Регіональні програми» на порталі «Дія.Бізнес» у квітні 2023 р запущено Навігаційний фільтр в оновленій версії «Маркетплейс фінансових можливостей» [21], що дає можливість релокованим підприємствам знайти програму підтримки та допомоги за обраним регіоном, джерелом фінансування та терміном дії ініціативи.

Разом із державною допомогою на розвиток виробничої діяльності вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності реалізуються цифрові проекти щодо розширення можливостей збуту вітчизняної продук-

ції. Наприклад, створено платформу маркетплейсу Made with Bravery за підтримки МЦТ, Міністерства закордонних справ України, Офісу з розвитку підприємництва та експорту, національного проекту Дія. Бізнес, Укрпошти, компанії Visa, комунікаційної агенції Banda і фандрейзингової платформи United24. Це дасть змогу бізнесу масштабуватися та знаходити нових клієнтів для просування українських товарів у світі.

Цифрові технології активно застосовуються і в сфері залучення фінансування для підприємств. Так через платформу UNITED24 надходять кошти на модернізацію та будівництво цифрової інфраструктури, посилення кіберзахисту, а також подальший розвиток нових цифрових технологій [22].

Таким чином нині «Дія» та інші цифрові платформи відіграють ключову роль у державному регулюванні інформаційних та фінансових потоків, що сприяє підвищенню прозорості державного управління і знижує корупційні ризики, яка нині є вагомою перешкодою на шляху євроінтеграції України. З метою реалізації комплексу адміністративних реформ на основі цифрової трансформації Уряд створив Міжвідомчу робочу групу з антикорупційних цифрових інструментів в рамках реалізації Державної антикорупційної програми на 2023–2025 рр. [4]. Серед запланованих цифрових антикорупційних інструментів – удосконалення функціонування Єдиного реєстру об'єктів державної власності, введення в експлуатацію єдиного електронного містобудівного кадастру, створення інформаційно-комунікаційної системи «Єдина інформаційна система обліку Національної програми інформатизації», що позитивно вплине на результативність та ефективність роботи державних органів, підприємств та бізнесу.

Робота в цьому напрямі активно продовжується: у квітні 2023 р. Міністерство цифрової трансформації України презентувало проект Стратегії розвитку екосистеми інновацій в Україні, в якій визначено пріоритетні інноваційні сфери: FinTech, Green Tech, AgriTech, defense tech, штучний інтелект, кібербезпека, Індустрія 4.0 [23]. Найближчим часом їх розвиток можливий лише на основі співпраці з іншими країнами, насамперед ЄС. Тож в грудні 2022 р. Міністерством цифрової трансформації України спільно з іншими органами виконавчої влади та профільним комітетом ВРУ з питань цифрової трансформації розроблені заходи і впроваджені ініціативи з розвитку цифрової економіки із залученням підтримки інших країн задля розвитку спільних цифрових проектів.

В умовах воєнного стану в Україні різноманітні програми цифровізації державного управління реалізуються переважно за кошти інших держав. проект UkraineReady4EU Офісу з розвитку

підприємництва та експорту переміг на європейському грантовому конкурсі Business Bridge, залучивши ваучери на 3,75 млн євро для 1500 українських постраждалих підприємств, які зможуть розпочати співпрацю з діловими партнерами ЄС [21; 22].

Висновки. Цифрова трансформація впливає на різні сфери суспільства та економіки. Вона відкриває нові можливості та дає змогу впроваджувати нові форми співпраці між різними суб'єктами, які потім можуть обмінюватися даними та тим самим ініціювати нові процеси.

Таким чином, увага держави до підтримки цифровізації невпинно зростає, що обумовлює необхідність державної допомоги у цю сферу. Важливість державної допомоги на цілі цифровізації підвищується з огляду на її досить значну ризикованість за великої значимості для підтримки конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах становлення 4G та 5G індустрії. Саме тому держави виділяють значні кошти на наукові дослідження, підготовку спеціалістів, поширення цифрових послуг в соціальній та сфері державного управління. Державна допомога у цифровому секторі орієнтована на досягнення довгострокових цілей щодо безпечності цифрової інфраструктури, цифрової трансформації бізнесу та цифровізації державних послуг на основі повсюдного впровадження цифрових технологій. Успіх цифрової трансформації залежить від координації зусиль держави і підприємців щодо розширення сфери впровадження е-послуг та переходу на інклюзивну електронну взаємодію між органами державного нагляду й контролю та бізнесом.

В умовах воєнного стану цифрові інструменти платформи «Дія» стала інструментом надання державної допомоги суб'єктам господарювання та отримання грантів, засобом збору та обробки інформації, дерегуляції діяльності суб'єктів господарювання та координаційною платформою інформаційних і фінансових потоків, що об'єднала зовнішніх спонсорів, урядовців та суб'єктів господарювання. Прозорість, простота і доступність цифрових послуг, що надаються на цифровій платформі Дія зменшують корупційні ризики, прискорюють і полегшують взаємодію чиновників та підприємців. Це формує потенціал для диверсифікації економіки України та стабілізації економічної ситуації в умовах війни.

Розробка і впровадження комплексу взаємопов'язаних заходів щодо розширення можливостей держави надавати державну допомогу на цілі реалізації системних цифрових перетворень та відновлення економічного розвитку України з дотриманням принципів безпеки та стійкості сприятиме наближенню України до Єдиного цифрового ринку ЄС та переходу до нового геополітичного устрою на основі новітніх цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Івано-Франківська обласна державна адміністрація – Як цифрова трансформація працює під час війни. *Івано-Франківська обласна державна адміністрація*. URL: <https://www.if.gov.ua/news/yak-tsyfrova-transformatsiia-pratsiuie-pid-chas-viiny> (дата звернення: 18.03.2024).
2. Пішуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти : доповідь. Центр Разумкова. Київ, жовтень 2020. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
3. Documents & Reports – All Documents. The World Bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/ru/413921522436739705/pdf/EAEU-Overview-Full-RUS-Final.pdf> (дата звернення: 19.03.2024).
4. World Investment Report 2017. United Nations. URL: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf

5. Регламент Комісії (ЄС) № 651/2014 від 17 червня 2014 року про визнання певних категорій допомоги сумісними з внутрішнім ринком на застосування статей 107 та 108 Договору. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_042-14#Text (дата звернення: 18.03.2024).
6. Портал державної допомоги. *Портал державної допомоги*. URL: <https://pdd.amc.gov.ua/portal/> (дата звернення: 20.03.2024).
7. Результати дослідження PwC: український IT-ринок щорічно зростає, але є ризик стагнації. Домени – перевірка та реєстрація доменів в Україні. *Imena.ua*. URL: <https://www.imena.ua/blog/pwc-about-it-ua> (дата звернення: 18.03.2024).
8. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Данніков О.В., Січкаренко К.О. Концептуальні засади цифровізації економіки України. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 17. С. 73–79. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/15.pdf (дата звернення: 18.03.2024).
10. *WIPO – World Intellectual Property Organization*. URL: <https://www.wipo.int/edocs/statistics-country-profile/en/ua.pdf> (дата звернення: 18.03.2024).
11. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/vvndrvr_10_20ue.xlsx
12. (дата звернення: 18.03.2024).
13. *Ukrinform*. IT 2023: що насправді відбувається з вітчизняним ринком. *Ukrinform – актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3692904-it-2023-so-naspravdi-vidbuvaetsa-z-viceznanim-rinkom.html#:~:text=За%20даними%20НБУ,%20у%202022,приріст%20склав%205,8%20> (дата звернення: 18.03.2024).
14. Цифрова трансформація економіки України в умовах війни (квітень 2023). *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viyny-kvitenn-2023> (дата звернення: 18.03.2024).
15. *Opendatabot*. IT стало єдиною сферою експорту, яка виросла за 11 місяців 2022 року – *Opendatabot*. *Opendatabot*. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/itexport-11-22> (дата звернення: 18.03.2024).
16. Експорт IT-послуг на початку 2023 року знизився на 16% URL: <https://itukraine.org.ua/eksport-it-poslug-na-pochatku-2023-roku-znizivsy-na-16/>
17. *Фонономіка – Opendatabot*. *Opendatabot*. URL: <https://opendatabot.ua/open/foonomics> (дата звернення: 18.03.2024).
18. Підсумки роботи Мінцифри. 2022. URL: <https://2022.thedigital.gov.ua/#wins> (дата звернення: 18.03.2024).
19. Картка законопроекту – Законотворчість. *Електронний кабінет громадянина*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39622> (дата звернення: 20.03.2024).
20. ТОП-10 електронних сервісів для допомоги українцям під час війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/top-10-elektronnykh-servisiv-dlya-dopomohy-ukrayintsyam-pid-chas-viynu> (дата звернення: 18.03.2024).
21. В Україні запустили єдину платформу цифрової взаємодії для допомоги в релокації бізнесу. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0e082a95-33ed-44f1-9d51-f2a1ca651fe0&title=VUKrainiZapustilidinuPlatformuTsifrovoiVzamodiiDliaDopomogiVRelokatsiiBiznesu> (дата звернення: 18.03.2024).
22. Регіональні програми для бізнесу на порталі Дія.Бізнес: шукайте актуальну інформацію на Маркетплейсі фінансових можливостей. *Дія.Бізнес*. URL: <https://business.diaa.gov.ua/cases/iniciativi/regionalni-programi-dla-biznesu-na-portali-diabiznessukajte-aktualnu-informaciu-na-marketpleysi-finansovih-mozlivostej> (дата звернення: 18.03.2024).
23. *Made with Bravery*: маркетплейс для просування українських товарів у світі та підтримки економіки України. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/made-with-bravery-marketpleys-dlya-prosuvannya-ukrainskikh-tovariv-u-sviti-i-pidtrimki-ekonomiki-ukraini> (дата звернення: 18.03.2024).
24. Розвиваємо цифрову державу: долучайтеся до обговорення Стратегії розвитку екосистеми інновацій в Україні / Урядовий портал. 2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozvuyvayemo-tsyfrovu-derzhavu-doluchaitesia> (дата звернення: 18.03.2024).
25. Технічний прогрес та цифровізація соціального капіталу як драйвер соціально-економічного розвитку країни. *Modeling the development of the economic systems*. URL: <https://mdes.khmn.edu.ua/index.php/mdes/article/view/136/112> (дата звернення: 11.04.2024).

References:

1. Ivano-Frankivska oblasna derzhavna administratsiia – Yak tsyfrova transformatsiia pratsiuie pid chas viiny. *Ivano-Frankivska oblasna derzhavna administratsiia*. Available at: <https://www.if.gov.ua/news/yak-tsyfrova-transformatsiia-pratsiuie-pid-chas-viiny> (accessed March 18, 2024).
2. Pishchulina O. (October, 2020) *Tsyfrova ekonomika: trendy, ryzky ta sotsialni determinanty :dopovid*. Tsentrazumkova. Kyiv. Available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf
3. Documents & Reports – All Documents. The World Bank. Available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/ru/413921522436739705/pdf/EAEU-Overview-Full-RUS-Final.pdf> (accessed March 19, 2024).
4. World Investment Report 2017. – United Nations. Available at: https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2017_en.pdf
5. Rehlament Komisii (IeS) № 651/2014 vid 17 chervnia 2014 roku pro vyznannia pevnykh katehoriï dopomohy sumisnymy z vnutrishnim rynkom na zastosuvannia statei 107 ta 108 Dohovoru. *Ofitsiyniy vebportal parlamentu Ukrainy*. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_042-14#Text (accessed March 18, 2024).
6. Portal derzhavnoi dopomohy. *Portal derzhavnoi dopomohy*. Available at: <https://pdd.amc.gov.ua/portal/> (accessed March 20, 2024).
7. Rezultaty doslidzhennia PwC: ukrainskyi IT-rynok shchorichno zrostaie, ale ye ryzyk stahnatsii. *Domeny – perevirka ta reiestratsiia domeniv v Ukraini*. *Imena.ua*. Available at: <https://www.imena.ua/blog/pwc-about-it-ua> (accessed March 18, 2024).
8. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Dannikov O. V., Sichkarenko K. O. (2018) *Kontseptualni zasady tsyfrovizatsii ekonomiky Ukrainy*. *Infrastruktura rynku*, is. 17, pp. 73–79. Available at: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/17_2018_ukr/15.pdf (accessed March 18, 2024).
10. *WIPO – World Intellectual Property Organization*. Available at: <https://www.wipo.int/edocs/statistics-country-profile/en/ua.pdf> (accessed March 18, 2024).
11. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. Available at: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ni/rik/vvndrvr_10_20ue.xlsx (accessed March 18, 2024).

12. Ukrinform. IT 2023: shcho naspravdi vidbuvaetsia z vitchyznianym rynkom. Ukrinform – aktualni novyny Ukrainy ta svitu. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3692904-it-2023-so-naspravdi-vidbuvaetsia-z-vitchyznianim-ryнком.html#:~:text=Za%20danymy%20NBU,%20u%202022,pryrist%20sklav%205,8%20> (accessed March 18, 2024).

13. Tsyfrova transformatsiia ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny (kviten 2023). Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/tsyfrova-transformatsiya-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh-viiny-kviten-2023> (accessed March 18, 2024).

14. Opendatabot. IT stalo yedynoiu sferoiu eksportu, yaka vyrosła za 11 misiatsiv 2022 roku – Opendatabot. Opendatabot. Available at: <https://opendatabot.ua/analytics/itexport-11-22> (accessed March 18, 2024).

15. Eksport IT-poslugh na pochatku 2023 roku znyzysia na 16%. Available at: <https://itukraine.org.ua/eksport-it-poslug-na-pochatku-2023-roku-znizivsya-na-16/>

16. Foponomika – Opendatabot. Opendatabot. Available at: <https://opendatabot.ua/open/foponomics> (accessed March 18, 2024).

17. Pidsumky roboty Mintsyfry. 2022. Available at: <https://2022.thedigital.gov.ua/#wins> (accessed March 18, 2024).

18. Kartka zakonoproektu – Zakonotvorchist. Elektronnyi kabinet hromadianyna. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39622> (accessed March 20, 2024).

19. TOP-10 elektronnykh servisiv dlia dopomohy ukraintsiam pid chas viiny. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/top-10-elektronnykh-servisiv-dlya-dopomohy-ukrayintsiam-pid-chas-viiny> (accessed March 18, 2024).

20. V Ukraini zapustyly yedynu platformu tsyfrovoy vzaiemodii dlia dopomohy v relokatsii biznesu. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. Available at: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=0e082a95-33ed-44f1-9d51-f2a1ca651fe0&title=VUkrainiZapustilidynuPlatformuTsifrovoyVziamodiiDliaDopomogiVRelokatsiiBiznesu> (accessed March 18, 2024).

21. Rehionalni prohramy dlia biznesu na portali Diia.Biznes: shukaite aktualnu informatsiu na Marketpleisi finansovykh mozhlyvostei. Diia.Biznes. Available at: <https://business.diia.gov.ua/cases/iniciativi/regionalni-programi-dla-biznesu-na-portali-diabiznes-sukajte-aktualnu-informaciu-na-marketpleisi-finansovih-mozhlyvostej> (accessed March 18, 2024).

22. Made with Bravery: marketpleis dlia prosuvannia ukrainskykh tovariv u sviti ta pidtrymky ekonomiky Ukrainy. Ministerstvo tsyfrovoy transformatsii Ukrainy. Available at: <https://thedigital.gov.ua/news/made-with-bravery-marketpleys-dlya-prosuvannya-ukrainskikh-tovariv-u-sviti-i-pidtrimki-ekonomiki-ukraini> (accessed March 18, 2024).

23. Rozvyvaiemo tsyfrovu derzhavu: doluchaitesia do obhovorennia Stratehii rozvytku ekosystemy innovatsii v Ukraini / Uriadovyi portal. (2023). Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/rozvyvaiemo-tyfrovu-derzhavu-doluchaitesia> (accessed March 18, 2024).

24. Tekhnichniy prohres ta tsyfrovizatsiia sotsialnoho kapitalu yak draiver sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy. Modeling the development of the economic systems. Available at: <https://mdes.khmmu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/136/112> (accessed April 11, 2024).